

MKI 4:1

Barabás T. János
Kránitz Péter Pál
Seremet Sándor
Szilágyi Mátyás

**MELY BIZTONSÁGPOLITIKAI KIHÍVÁSOK
TERHELIK MAGYARORSZÁG KELETI
SZOMSZÉDSÁGÁT?**

A Magyar Külügyi Intézet 4:1 című sorozatában négy kutató válaszol röviden ugyanarra – a nemzetközi politikát és gazdaságot érintő – kérdésre. Célunk a magyarországi tudományos viták elindítása és a szakértők közötti párbeszéd elősegítése. Ebben a mostani, hagyományoktól eltérő számunkban az újonnan megalakult kutatóközpontunk, a Biztonságos Szomszédság Központ (*Secure Neighborhood Center*) kutatási területét, és kutatóink témával kapcsolatos elképzeléseit, valamint a magyar külpolitikai gondolkodás számára megfogalmazott javaslatait mutatjuk be. Azt a kérdést járjuk körül, milyen közvetlen és távoli szomszédság-, és biztonságpolitikai kihívásokkal kell szembenéznie hazánk és a régió keleti szomszédságának.

Biztonságos Szomszédság

A Magyar Külügyi Intézet egyik, 2024 elején alakult új kutatási csoportja a Biztonságos Szomszédság (*Secure Neighborhood*) nevet viseli. A jelen 4:1 elemzés ennek a fogalomnak a kibontására vállalkozik Magyarország kétoldalú szomszédsági kapcsolatrendszerének (Ukrajna, Románia), és tágabb értelemben vett szomszédságának (Bulgária, Törökország, Moldova, Oroszország és Dél-Kaukázus) szempontjából.

A biztonság szerepe szomszédságpolitikánkban

Kutatócsoportunk Oroszország, Ukrajna, Románia, Moldova, Bulgária és a Kaukázus térségeiben igyekszik feltárni tágabban értelmezett biztonsági érdekeinket – szerzőink ezekkel a térségekkel foglalkoznak. Intézetünk további kutatócsoportjai illetve ezek a Nyugat-Balkánt és a Visegrádi Együttműködést érintő kérdésekben, bár azok is Magyarország szomszédságát alkotják. A másik oldalon viszont Oroszország, a Kaukázus, Moldova és Bulgária nem a szomszédunk, de az ukrajnai háború, energiapolitikánk, a nemzeti kisebbségi és ember jogi ügyek, és nem utolsósorban szövetségi rendszereink bővítési szándéka összekapcsolja ezen térségeket szomszédságpolitikánkban. Magyarország hagyományosan igyekszik összekötni, együttműködésre serkenteni a tágabb régiókat és a messzebb lévő térségeket is, hiszen gazdasági, biztonsági és egyéb érdekeink is ezt kívánják.

Elérendő cél a Biztonságos Szomszédság: az ország gazdasági–szociális, energetikai, jóléti, tudományos–technikai élvonalbeli fejlődésének, kulturális szellemi gyarapodásának, egészségügyi, környezeti, belső és külső geopolitikai biztonságának, hatékony védelmének, nemzetközi mozgásterének biztosítása a szomszédságpolitika eszközeivel. Az általunk használt fogalom tehát, kiindulva az adott fenyegetések, veszélyek és kockázatok elhárításának és kezelésének elsődleges feladataiból egyúttal a „pozitív megközelítéseket”, a szomszédsági, közelebbi és távolabbi relációkban rendelkezésre álló, kamatoztatható szinergiák fokozott és intézményesített kihasználását is magában foglalja. A *Secure Neighborhood* egy komplex, egyúttal dinamikus gondolkodási és megközelítési mód a magyar külpolitika közvetlen erőterében, esetünkben a keleti–délkeleti irányokban. A nemzetközi kapcsolatokban a legsűrűbb kapcsolati-összeköttetési háló a kétoldalú szomszédsági kapcsolatrendszerben

működik, amelynek igen szemléletes példája a magyar–román reláció. Ez a kapcsolatrendszer a konnektivitás iskolapéldáinak gazdag tárházát nyújtja, mind a két ország közötti közvetlen kapcsolódások, mind a Románián túli, közelebbi és távolabbi régiókkal való kapcsolódások terén.

Barabás T. János

Románia és Bulgária biztonság- és energiapolitikája magyar szemmel

Az eltérő társadalomtörténeti fejlődési út, amelyet a régióbeli országok történelmük során bejártak, meghatározzák azok politikai berendezkedését, kormányzati–politikai kultúráját, az adott ország működésének irányítási sajátosságait. A vizsgált régió és az Európai Unió összességében ebben a tekintetben, politikai kultúrák és fejlődési utak vonatkozásában is egyaránt sokszínű és gazdag. E tekintetben Románia és Bulgária – hasonlóan az EU nyugatabbra lévő, mediterrán tagállamaihoz – sokszínű, dinamikus változó politikai pártpalettával és struktúrával rendelkezik. E sokszínű, olykor rapszodikus változó kormányzati jelleget tovább árnyalja az ortodox, keleti keresztény államegyházi hagyomány. A hatalom gyakorlásának, és általában a képviselői demokrácia és parlamentarizmus hálózati meghatározottságának itt sokkal közvetlenebb érvényesülését lehet megfigyelni, mint az Unió más, északabbra fekvő tagállamaiban. Hasonlóképpen, a média politikai érdekérvényesítést fölerősítő szerepe, az egyes társadalmi érdekcsoportok közvetlen, közügyekbe való beleszólása és állásfoglalása ezen országokban sokkal közvetlenebb, „szókimondóbb” és „priméribb” hatásgyakorlásban nyilvánul meg, mint más európai demokráciákban. A politikai és gazdasági erő birtokában történő befolyás gyakorlás, ráhatás is sokkal virulensebb, direktebb, mint ahogy a társadalmi–törvényi szabályozó, ellensúlyozó mechanizmusok is direktebb, ha úgy tetszik, nyersebb formában lépnek működésbe (lásd például a korrupció elleni küzdelem intézményi kereteinek működését). A jószomszédi kapcsolatok megfelelő, hatékony működtetése érdekében fontos, hogy az esetlegesen az ezen országokban hosszabban elnyúló kormányzati válságperiódusok, illetve kampányidőszakok idejére is megfelelő kapcsolódási felületeket, együttműködési csatornákat biztosítsunk és tartsunk fenn. Ehhez a történelmi tapasztalatokon alapuló bölcsesség, a másik történelmi út, kormányzati hagyomány iránti empátia rendkívül fontos, valamint az áthidaló képesség, a plurális megközelítések iránti megértő képesség is igen lényeges. Itt a politikai bizalomerősítő lépéseknek igen nagy jelentősége van: a politikai elit, a másik fél értelmisége, illetve a széles néptömegek irányában egyaránt fontos a hiteles és az elfogadást erősítő politizálás. Az ilyen kétoldalú szomszédügyi kapcsolatainkban közvetlenül működtethető, kiegyenlítő–tisztázó mechanizmusokra ugyanúgy nagy szükségünk van – lásd például a nemzeti kisebbségi kérdésekkel kapcsolatos, időről-időre felmerülő kérdésköröket –, mint az új típusú, a szomszédagságból, valamint a szomszédagságon keresztül a távolabbi régiókból érkező kihívások – például az illegális migráció, a nemzetközi szervezett bűnözés, csempészet, pénzmosás stb. – kezelésére, keretek között tartására szolgáló, intézményesített mechanizmusokra és együttműködési formákra.

A fő válaszuk ezen kihívásokra a kétoldalúak mellett a regionális együttműködések erősítése lehetne, nem föltétlenül csak a visegrádi négyek keretében, hanem egy-egy témára *ad hoc* együttműködések is létrejöhetnének a közép-és délkelet-európai államok között, amit ki lehetne bővíteni török, amerikai és uniós partnerekkel is.

Az EU-tagállamok 2023 decemberében megállapodásra jutottak Bulgáriával és Romániával a közös [légi és tengeri belső határellenőrzés 2024 márciusi megszüntetéséről](#), de a két ország teljeskörű belépése a schengeni övezetbe még további tárgyalások tárgyát képezi. Magyarország figyelmeztette Bulgáriát tavaly év végén, hogy megvétőz-a belépési kérelmét a schengeni övezetbe, [ha Szófia nem szünteti meg az orosz gázra kivetett tranzitdíjat](#) – amire válaszul a szófiai parlament eltörölte ezt a diszkriminatív törvényt. Magyarország azzal vádolta szomszédját, hogy ellenséges lépéseket tesz azzal, hogy különadót vet ki a területén a Turkstream gázvezetéken keresztül áthaladó orosz gázra. Szófia októberben köbméterenként nagyjából 10 euró különadót vezetett be a területén áramló orosz gázra. Oroszország évente 4,5 milliárd köbméter földgázt szállít Magyarországnak egy 2021-ben aláírt szerződés keretében. Az ügy az EU zavaros politikáját tükrözi, és háttéréhez tartozik, hogy [bolgár törvényhozók](#) 2023 decemberének közepén megszavazták az orosz gázimportra való uniós szankciók alóli mentesség eltörlését. A törvénymódosításra azt követően került sor, hogy az EU nyomást gyakorolt ebből a célból. Bulgária többmillió hordó oroszországi olajat engedett be egy orosz tulajdonú finomítóba a területén, amely aztán különböző finomított üzemanyagokat exportált külföldre, többek között az uniós országokba. Tavaly Brüsszel az egész blokkra kiterjedő tilalmat rendelt el az orosz tengeri nyersolajimportra, de Szófiának mentességet biztosított, amelynek célja a helyi fogyasztók védelme volt a magas üzemanyagáraktól.

Az [Egyesült Államok szenátusának 2023. decemberi kudarca](#) az Ukrajnának szánt segélycsomag elfogadásával kapcsolatban, és a román kiberhadviselési és logisztikai hozzájárulás Ukrajna biztonságához növeli Bukarest geopolitikai fontosságát és biztonsági feladatait. Románia ezt kihasználva szeretné az Európai Tanács elnökévé tenni Klaus Johanniss leköszönő államfőjét. [A román hatalom tehát egy atlantista hullámot meglovagolva](#) szeretné erősíteni regionális pozícióit előbb politikailag, majd ezt követve az energetika terén is. A román tengertalaszati gázkitermelés viszont késik, és komoly [zavarok vannak a villamosáram-ellátásban](#), olyannyira, hogy az ország tavaly árambehozatalra kényszerült. Nemrég a belga honvédelmi miniszter kijelentette, [Oroszország még idén megtámadhatja](#) a nyugati rendszer gyenge láncszemének tekintett Baltikumot és Moldovát. A román politika sikere kétséges, mint ahogy bizonytalan az ukrajnai háború és energiapolitikájának kimenetele is. Nem látom, hogy lenne B-tervük a stratégiában, így az a szomszédunk regionális szinten nem jelent nagy biztonsági kihívást. Az ideai választások eldöntik, hogy milyen irányba halad majd Románia és Bulgária. Kiderül, hogy megvan-e a demokratikus megújulás képessége, ami lökést adhat kétoldalú kapcsolatainknak is.

Kránitz Péter Pál

Magyarország külpolitikai prioritásai a Dél-Kaukázusban

Hazánk szoros politikai és gazdasági kapcsolatokat ápol a Dél-Kaukázus két államával, Grúziával¹ és Azerbajdzsánnal. Örményországgal tíz év kihagyás után, 2022 decemberében létesültek újra a diplomáciai kapcsolatok, amely széles teret enged a további közeledésnek.

1 A Földrajzinév-bizottság 68/631. számú döntéséhez igazodva, kiadványunkban a Grúzia országnevet használjuk.

A konnektivitás megannyi rétege valósul meg hazánk és a földrajzilag távoli régió között: magyar állampolgárok vízum nélkül utazhatnak Örményországba és Grúziába, míg a grúzok a teljes schengeni-övezetben 90 napig tartózkodhatnak beutazási engedély nélkül. A magyar Wizzair légitársaság [piacvezető](#) Grúziában, Örményországban a második legnagyobb szolgáltató, Azerbajdzsánban pedig az öt legnagyobb légitársaság között van. Évi több ezer dél-kaukázusi diák tanul [hazánk egyetemén](#), akik közül évi közel 400 fő a magyar állam ösztöndíját élvezi. A gazdasági kapcsolatok dinamikusan fejlődnek, ám egyelőre messze elmaradnak a közvetlen, európai szomszédságunkkal fenntartott összeköttetéstől – 2022-ben Grúzia a 64., Azerbajdzsán a 74., Örményország a 85. legnagyobb [exportpiacunk volt](#). A fejlődésnek lendületet adhatnak a kölcsönös beruházások – pl. a HELL Csoport 210 millió dolláros [befektetése](#) Azerbajdzsánban.

A gazdasági együttműködés stratégiaileg legfontosabb szektora az energetika, úgy a befektetések, mint a kereskedelem terén. A [MOL Csoport](#) 2019-ben közel 10%-os részesedést szerzett az azerbajdzsáni Azeri-Chirag-Gunashli olajmezőben, s közel 9%-os részesedést a Baku-Tbilisi-Ceyhan (BTC) olajvezetékben, míg az azeri gázimportok 2023-ban elérték a 100 millió köbmétert, amit a közeljövőben akár egy milliárd köbméterre, vagyis hazánk teljes évi fogyasztásának egytizedére [kíván](#) a két fél növelni. Egy másik fontos energetikai [beruházás](#) a Magyarországot Románián és Grúzián keresztül Azerbajdzsánnal összekötő, 1000 megawatt kapacitású „zöld áramvezeték.”

A turizmus, a légitözlekedés, az ösztöndíjprogramok és a magyar energiabiztonságot is erősítő kereskedelem, mindazonáltal, mind egyazon geopolitikai alapvetés, a régió stabilitásának függvényei. Következésképpen Magyarország elsőszámú érdeke a Dél-Kaukázusban a régió stabilitása. A geopolitikailag turbulens korszakot jegyző térség ugyanis jelentős kihívásokkal néz szembe, a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet közepes- és magas kockázatú gazdaságokként [tartja nyilván](#) a három államot, amelyet többek között a transzparencia hiánya, a korrupció és a terület biztonságát aláásó, máig lezáratlan katonai konfliktusok indokolnak.

Magyarország a legközvetlenebb módon Grúzia biztonsági garanciális rendszerében vállal szerepet. Magyarország támogatja Grúzia területei integritását és euroatlanti integrációját, így EU- és NATO-tagságát is. 2009-es fennállásáig katonai és rendőri állománnyal is részt vett az ENSZ Grúziai Megfigyelő Missziójában, majd kulcsszerepet vállalt az Európai Unió által 2008-ban létesített megfigyelő misszióban. 2023 decembere óta egy magyar állampolgár, Kozma Tibor vezeti a missziót, míg hazánk az 5. legnagyobb létszámú megfigyelővel járul hozzá a [küldetéshez](#). Magyarország továbbá részt vesz a grúz védelmi erők ENSZ-missziókba készülőtisztjeinek felkészítésében, valamint lehetőséget biztosít egyebek mellett helikopterpilóták kiképzésére.

Magyarország – ahogy az Európai Unió is – jelentősen eltérő álláspontot képvisel a karabahi konfliktussal szemben. Budapest és Brüsszel is elismeri Azerbajdzsán területi integritása helyreállításához való jogát, ám a békés konfliktusrendezést sürgeti. Egyes EU-tagállamok egyre tevékenyebb [szerepet vállalnak](#) Örményország védelmi kapacitásainak megerősítésében, s maga az Európai Unió is megfigyelői missziót menesztett Örményországba. Az EU [burkoltan támogatja](#) Örményország európai integrációját és leválását az Oroszország-vezette nemzetközi politikai-gazdasági-katonai együttműködési rendszerről (Eurázsiai Gazdasági Unió, Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezete). Ezzel szemben Magyarország nem kíván beavatkozni a szűkebb értelemben örmény-azeri, tágabb értelemben orosz, török és iráni érdekütközésként ismert konfliktusba, nem vesz részt az EU megfigyelő missziójában és nem támogatja nyíltan Örményország európai integrációját. A lokális és békés konfliktusrendezéshez, mindazonáltal,

potenciálisan hozzájárulhat a konnektivitásra épülő, sajátosan multivektorális magyar külpolitika, hiszen a semlegesség jegyében fenntartott sokrétű kapcsolatrendszer tágabb teret enged a konfliktusban szembenálló két fél közötti mediációra, mint amivel például az Európai Unió vagy Franciaország diplomáciája rendelkezik.

Az ukrajnai háború kitörése óta a Dél-Kaukázus geopolitikai súlya jelentősen megnövekedett. Az orosz fosszilis energiahordozókról függetlenedni igyekvő Európai Unió számára egy fontos és megbízható partnerségi kapcsolat alakult ki Azerbajdzsánnal és Grúziával a földgázszállítások és a zöldenergia kereskedelme terén. A szankciók következtében Oroszország számára is nagymértékben felértékelődött a térség, különösen az alternatív kereskedelmi útvonalak tekintetében, amelyek közül kettő – az iráni, indiai és arab piacok tekintetében kulcsfontosságú Észak-Déli Nemzetközi Kereskedelmi Folyosó és a Kínát Európával összekötő Középső Folyosó – is a régió halad keresztül, melyeknek Azerbajdzsán mintegy csomópontjában fekszik. A Dél-Kaukázus megannyi területi vitája és potenciális katonai konfliktusa – Zangezurtól Dél-Oszétiáig –, mindazonáltal, nem csupán a régió destabilizálásával, de egy újabb háború esetén akár a regionális szereplők bevonásával, egy nemzetközi konfliktus kibontakozásával fenyeget, amely – az ukrajnai konfliktussal kiegészülve – az egész világgazdaságot és a gyenge alapokon nyugvó globális *status quo*-t is megrengetheti.

Seremet Sándor

A magyar–ukrán szomszédság dinamikája

A Magyarországgal szomszédos országokkal kialakult jószomszédsági viszony tekintetében a háború sújtotta Ukrajnával az egyik legösszetettebb a helyzet. Ukrajna viszont kulcsfontosságú szereplő a Baltikumtól a Fekete-tengeren át a Kaukázusig nyúló térség biztonságában és stabilitásában. Egy stabil, gazdaságilag prosperáló, demokratikus Ukrajna jelenléte nem pusztán magyar stratégiai érdek, hanem logikus és kritikusan fontos regionális biztonságpolitikai szükségszerűség is.

Az ukrán–magyar viszony hosszú múltra tekint vissza. Az elmúlt több mint harminc év a jószomszédság, kölcsönös tisztelet és támogatás jegyében [zajlott](#). Magyarország az elsők között ismerte el Ukrajna függetlenségét, és a magyar országgyűlés delegációja volt az első parlamenti delegáció, amely részt vett az Ukrán Legfelsőbb Tanács ülésén. Magyarországra intézte az első látogatását Leonyid Kravcsuk, az ukrán parlament házelnöke. A látogatás során hagyták jóvá Ukrajna és a Magyar Köztársaság kapcsolatai alapjáról szóló nyilatkozatot, a konzuli konvenciót, illetve a nyilatkozatot a Magyar Köztársaság és Ukrajna együttműködésének elveiről a nemzeti kisebbségek jogainak biztosítása területén. Magyarország az első ország, amely függetlensége helyreállítása után Ukrajnával diplomáciai kapcsolatot létesített. 1991. december 6-án Antall József ukrainai látogatása során került aláírásra Ukrajna és Magyarország között a Jószomszédság és az együttműködés alapjairól szóló szerződés, mely 1993. június 16-án lépett hatályba. Ez lett a két ország közötti együttműködés első alapdokumentuma. A parlamentközi találkozók is rendszeresekké váltak. 1994 szeptemberében, az Ukrán Legfelsőbb Tanács delegációjának magyarországi tartózkodása alatt aláírták a Ráda és a Magyar Köztársaság Országgyűlése közötti megállapodást a két szerv együttműködéséről. A két ország kapcsolatai Magyarország NATO és EU integrációs folyamatai

megindulásával csak tovább **erősödtek**. Rendszeresek voltak a formális és informális találkozók a balti- és fekete-tengeri együttműködés kérdésében. Orbán Viktor miniszterelnök 2000 februárjában tett látogatást Ukrajnában. Látogatása során Viktor Juscsenko akkori miniszterelnökkel tárgyalt. A tárgyalások eredményeképpen aktivizálták az Ukrán–Magyar Kormányközi Gazdasági Együttműködési Vegyes Bizottság munkáját. Ekkor kezdett körvonalazódni a nemzeti kisebbségek kérdése is. Utóbbi igen komoly konfliktusforrássá vált a magyar-ukrán viszonyban.

Az ukrán–magyar viszony elhidegülésére utaló jelek már az ezredfordulón láthatóvá váltak, de ezeket konstruktív módon, kompromisszumok útján mindig rendezték. A 2013-2014 fordulóján lezajlott méltóság forradalma után az ukrán politikai elit aktív nemzetépítéshez fogott. A Krím elvesztése és a Donbászban kitört konfliktus okozta sokk a nemzeti kisebbségek és nyelvi jogok kérdéskörét nemzetbiztonsági kérdéssé alakította. Az orosz világ, az úgynevezett „Russzkij mir” terjedésének feltartóztatása jegyében tehát minden kisebbségi jogi kérdés – így a magyar is – ellenséges erők eszközévé degradálódott, ami által a nagy ellenségkép mellett kialakult a kis ellenségkép is, mely ebben az esetben a magyar lett. A folyamat következtében több olyan törvény is született, amely negatív reakciókat váltott ki a magyar fél és más Ukrajnával szomszédos országok részéről. Ezzel együtt Magyarország teljes vállalással kiállt Ukrajna területi integritásáért, elítélte a Krím annexióját minden nemzetközi fórumon és a legmagasabb szinten. A szankciós politikában Budapest jelezte az energetikai kérdések fontosságát, mindemellett továbbra is aktívan együttműködött Kijevvel. A Covid-19 járvány idején Magyarország folyamatosan támogatta az ukrain egészségügyet, védekező eszközöket, lélegeztetőgépeket szállított Ukrajnába. A 2014-ben kialakult kelet-ukrajnai konfliktus veteránjait, azok családtagjait, hadiárvaikat fogadta be orvosi ellátásra, rehabilitációra. A február 24-i események után pedig több mint 800 ezer embert látott el, akik Magyarországon keresztül utaztak tovább. Az ukrain menekültek megsegítésében közvetlenül és közvetve minden harmadik magyar állampolgár részt vett. Magyarország elítélte az orosz agressziót, Ukrajna területi integritása mellett foglal állást, valamint konzekvensen támogatja a NATO és az EU intézkedéseit, ügyelve nemzeti gazdasági-, energiabiztonsági érdekei érvényesülésére. Ennek ellenére a két ország viszonyát nehéz jónak, vagy legalábbis egyszerűnek nevezni. Egy furcsa dualitás jellemzi, amely egyrészt támogató és jószomszédos, másrészt viszont feszült és barátnak nehezen nevezhető. Figyelemreméltó ugyanakkor, hogy az említett feszültségek ellenére a két ország gazdasági kapcsolatai továbbra is élénkek, Magyarország az Ukrajnába befektető országok között az első tíz között **szerepelt**, folyamatosanak a kulturális, szociális, humanitárius, rehabilitációs és oktatási programok, frekvencián zajlottak és zajlanak a határmenti együttműködések.

A független Ukrajna és Magyarország kapcsolatában mindig nagyon fontos szerepet játszott Ukrajna legnyugatibb megyéje – Kárpátalja. A két ország viszonyában ez a periférikus, vegyes lakosságú terület meghatározó tényező, egykor a kettejük közötti híd, máskor konfliktusaik forrása. Ukrajna a közép-kelet-európai országokat nevezi a gazdasági és társadalmi fejlődés követendő példájának. Leginkább **Ukrajna Nemzetbiztonsági Stratégiája** hangsúlyozza, hogy a gazdasági biztonság érdekében közelebb kell kerülni a kelet-közép-európai államok szociális normáihoz. Ez magába foglalja a jogállamiság, többek közt a nemzetiségek nyelvi jogainak biztosítását, ugyanakkor szembe megy Ukrajna másik prioritásával, a nemzetépítéssel. A nemzetépítés egyik ukrain eleme a nyelvpolitika és a markáns távolodás az orosz (nyelvi-kulturális és politikai) befolyástól. **Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája** értelmében érdekelt egy erős,

demokratikus, stabil, gazdaságilag fejlődő Ukrajnában és kiegyensúlyozott kétoldalú kapcsolatokban, ugyanakkor az ukrán nemzettudat erősítését szolgáló legitim törekvések nem járhatnak a kárpátaljai magyar közösség szerzett jogainak csorbulásával. Hasonló kettősséget figyelhetünk meg: Magyarország támogatja az ukrán nemzetépítést, ugyanakkor szükségesnek látja a kárpátaljai magyar közösség nyelvi és oktatási jogainak biztosítását. Ezzel kapcsolatban a probléma gyökere részben a két álláspont összeegyeztethetlenségéből adódik. Ennek megoldásához viszont frekventált, szakértői, intézményközi kommunikációra van szükség az érintett felek között, amely a kialakult problémára keresi a megoldást. Magyarország konzekvens Ukrajna-politikájának kidolgozásához nagyon fontos az ukrán társadalomban jelen lévő feszültségek és frusztráltság ismerete és figyelembe vétele, mivel minden Magyarország belpolitikája és/vagy nemzetpolitikája szempontjából fontos, indokolt és elengedhetetlen intézkedés a kijevei vezetés, vagy akár a Kreml ebben érdekelt aktorai által célzott üzenetté alakítva olyan megítélést generálhat az ukrán társadalomban, amely feszültséget okozhat a többségi társadalom és az Ukrajnában élő magyar közösség között. Utóbbi pedig az egyre feszültebb és militánsabb ukrán társadalmi viszonyok között igen komoly kockázati tényező lehet.

A konzekvens magyar–ukrán viszony és politika kidolgozásában nem elhanyagolandó tényező Oroszország és klientúrájának befolyása a régióban, amely számára a nemzetiségi kártyák kijátszása kézenfekvő. Magyarország energiabiztonsága kulcskérdés, ezért egy értelmezhető, konstruktív, ám mégis az euroatlanti kötelezettségek keretrendszerén belül maradó, racionális viszony fenntartása Oroszországgal továbbra is szükséges. Ugyanakkor nem hagyható figyelmen kívül, hogy a magyar–oros–ukrán háromszögben a magyar–ukrán viszony alakulására való hatásgyakorlás nem áll távol a Kremltől. A kárpátaljai magyar közösséggel szembeni hangulatgerjesztés és provokációk mögött gyakran orosz nyomot találnak, mindezt az Ukrajnával szembeni hibrid hadviselés részeként értelmezve. Hasonló destruktív hatást kelt a magyar külpolitikai pragmatizmus „oroszpártiságként” való feltüntetése is, csakúgy, mint a káros magyar különutasság képének erősítése mind Ukrajnában, mind pedig a „kollektív nyugaton”.

Egy biztonságos, kiszámítható és kölcsönösen hasznos szomszédsági környezet eléréséhez kritikusan fontos egy markáns, multivektoros külpolitika fenntartása, amely konzekvensen követi a magyar szuverén nemzeti érdeket, figyelembe véve a külhoni magyar közösségeket érintő szempontokat, ugyanakkor a szomszédos országokkal – mint például Ukrajna esetében – nem valami ellen, hanem valami érdekében lép fel, tudomásul véve azokat az országspecifikus körülményeket, amelyek hatással vannak az ottani döntéshozatalra.

Szilágyi Mátyás

A szomszédságpolitikai térben (is) kezelendő nemzetközi kockázatok és megoldási módok

A szűk- és tágabb értelemben vett szomszédság kihívásai konzekvens politikát és intézkedéseket igényelnek, amelyek figyelembe veszik mind a magyar nemzeti érdek érvényesítését, a szupranacionális (euroatlanti) struktúrákban vállalt kötelezettségek következetes betartását, ugyanakkor igyekeznek fenntartani és kezelni az egyes regionális

szereplőkkel kialakított bilaterális kapcsolatokat, lehetőség szerint „win-win” forgatókönyvet alapul véve a kapcsolatépítésben, a másik fél számára is ugyanúgy fajsúlyos/létfontosságú együttműködési projektek megvalósításával. Ennek egyik iskolapéldája lehetne a magyar–ukrán határátkelők máig is késésben lévő 21. századi szintre való fejlesztése. Mindez, valamint a korábban vázolt régiós sajátosságokra összpontosító tanulmányokból levonható következtetések alapján a magyar kül-, és biztonságpolitikai érdekek számára előnyös, valamint az érintett partnerországok számára egyaránt kedvező *Biztonságos Szomszédság* kialakítása és fenntartása szempontjából az alábbi kihívások és az azokra kidolgozható lépések emelhetők ki:

- Esetleges világháborús–atomháborús kockázat, két vagy több atomhatalom közötti konfliktusba való bevonódás kockázata, ezek valamelyikének fegyveres agressziójának áldozatává válás kockázata.

Kezelés: a NATO szövetségi rendszerében proaktív politizálás, tagsági védelmi kritériumok teljesítése, törekvés a meglévő védelmi garanciák érvényességének fenntartására. Az EU-tagság adta közös kül- és biztonságpolitikai eszközök, lehetőségek kihasználása. Mind az egyes, legfontosabb nyugati szövetségekkel, mind a szomszédos államokkal való szoros, kétoldalú biztonságpolitikai együttműködés, szükség szerint kétoldalú garanciák létrehozása, kétoldalú konzultációs mechanizmus igénybevétele. A lehetőségek függvényében közvetítői szerepvállalás. A szoros V4 koordináció visszaállítása.

- Valamely szomszédos országgal való kétoldalú viszony végletes megromlása, elsősorban az adott országban élő magyar nemzeti kisebbségi közösség irányában ellenséges erők által végrehajtott provokáció, jogfosztás vagy az illető ország társadalmi-állami rendjének széttzilárdása, a Magyarország/magyar kisebbség ellen irányuló ellenségkép további aktivizálódása következtében.

Kezelés, megelőzés: dinamikusan fejlődő, „win-win” jószomszédi kapcsolatok (gazdaság, beruházások, kereskedelem, infrastruktúra-fejlesztés, kulturális együttműködés, terhes történelmi örökségek közös/mindkét oldali feldolgozása), az adott magyar nemzeti kisebbségi közösség képviselőinek részvételével történő, folyamatos „háromoldalú” probléma-kezelés, mindehhez folyamatosan korszerűsített, kétoldalú nemzetközi-jogi szerződéses rendszer. NATO-szövetségesi garanciáink igénybevétele. 21. századi mikrointegrációk létrehozása a kétoldalú gazdasági infrastruktúrális, kulturális, oktatási, egészségügyi, környezetvédelmi, vízgazdálkodási, rendvédelmi/bűnüldözési és migrációellenes kapcsolatokban, illeszkedve a meglévő európai uniós keretekbe, szükség szerint azok fejlesztése szubszidiáris szintekről inspirálódva.

- Oroszország stratégiai térség geopolitikai egyensúlyának végletes felborulása, egyik vagy másik irányú előjellel az orosz–ukrán háború további kimenetele függvényében, Ukrajna állami létének veszélybe kerülése, illetve területi integritásának további sérelme, az eddigiekhez képest jelentősebb belső feszültségekkel teli társadalommal és nemzetiségellenes berendezkedésű ideológiai vezetéssel. Kimaradás az ukrainai újjáépítés jelentette gazdasági lehetőségekből.

Kezelés: NATO-szövetségesi koordináció erősítése, Oroszországgal való, jól működő kapcsolatok/bizalom egyidejű megőrzésével. Proaktív részvétel az ukrán békerendezésre irányuló nemzetközi erőfeszítésekben. Az ukrán politikai elit erre nyitott

csoportjaival való, intenzív kapcsolatépítés mind Kárpátalján, mind Nyugat-Ukrajnában, mind a kijevei döntéshozatali struktúrákkal. Az ukrajnai magyar közösség és más nemzeti kisebbségek helyzetének fokozott és szoros monitorozásának elérése az ilyen profillal (is) rendelkező nemzetközi szervezetek, valamint az EU fórumain.

- Közvetlen térségünkben az adott többségi nemzetek részéről nemzeti kisebbséglelens, interetnikai, illetve területi konfliktusok kirobbanása.

Kezelés: szükség és lehetőség szerinti közvetítés, rendezés facilitálásának felajánlása, nemzetközi szervezetekben (EBESZ, ET) ennek elősegítésében való proaktív részvétel, NATO- és EU-keretekben békerendezés rásegítése. Nemzetközi közvélemény megfelelő tájékoztatása, érzékenyítése a nemzeti kisebbségi jogvédelem kérdéskörében.

- Oroszország tartós kirekesztődése a páneurópai gazdasági együttműködés struktúráiból, nemzetközi gazdasági, kereskedelmi-energetikai, kulturális, tudományos-technikai és sport stb. kapcsolatokról való kizárása. „Modern hidegháborús” világtrend állandósulása (melynek keleti és nyugati teoretikusai új eszmei konstrukcióikba már akár egy világháború lehetőségét is beépítik).

Kezelés: A konnektivitás Oroszországot is magában foglaló rendszere lehetőségének – a „józan hang” létjogosultságának – a fenntartása, ebben az irányban a szomszédos és regionális partnerországok lehetséges keretek közötti és mértékű érzékenyítése, illetve szondírozása a diplomáciai kontaktusok során. A továbbiakban a konfliktus tartós kezelését szolgáló békerendezés proaktív előmozdítása.

- „Kereskedelmi és vámháborúk”, EU-n kívüli piactorzító hatású áruimportok.

Kezelés, megelőzés: Állandó kétoldalú egyeztetés az adott szomszédos országgal. EU-s szintű piacvédelmi szabályozás kieszközlése, illetve ennek hiányában azonos érdekű EU-tagállami csoport közös piacvédő fellépésének elősegítése.

- A magyar ipar működése szempontjából jelentős kereskedelmi beszállítói-ellátási láncok megszakadása, a Covid-19, illetve fegyveres konfliktusok következtében.

Kezelés: Lehetőség szerint az ellátási láncok preventív differenciálására való áttérés, a szomszédos országokkal való együttműködés segítségével is.

- EU keleti bővítésének politikai alapon, valamint partikuláris nagyvállalati érdekek alapján való, magyar és más, kelet-közép-európai érdekeket figyelmen kívül hagyó siettetése. A balkáni bővítés reálisan elért felkészültségi fok ellenére való késleltetése.

Kezelés: A keleti bővítés előfázisai szakaszolásának elérése, a politikai-jogállami, emberi és kisebbségi jogi és piaci szabályozási probléma-súlypontok differenciált kezelése az egyes tagállamok kérdésenként eltérő, változó geometriáinak elősegítésével. A balkáni bővítések kapcsán törekvés a konszenzus elérésére. A bővítés tehát nem kizárandó, hanem a politikai elvek mentén zajló bővítés helyett minden fél érdekeit, valamint a tagjelölt fél felkészültségi szintjét is figyelembe vételén alapuló bővítés, ami ezáltal a tagjelölt érdekeit is a legjobban szolgáló forgatókönyv.

- Európai és globális viszonylatban gazdasági lemaradás, a világgazdaság erőrendjében érzékeny visszasorolódás. EU lemaradása, EU-n belül a kelet-közép-európai térség, illetve a V4 lemaradása, illetve Magyarország globális, EU-s és térségi szintű lemaradása. Energetikai ellátó források és útvonalak elzáródásának kockázata. Egy közvetlen biztonságpolitikai, háborús fenyegetés mellett ez Magyarország hosszútávú állami érdekeit is a legsúlyosabban befolyásolható kockázat.

Kezelés: Célirányos, hatékonyságot, innovációt előtérbe helyező EU-intézményi és gazdaságszervezési reform. V4-es, EU-n belüli mikro-integráció és kelet-közép-európai integráció (belső körök) szorosabbra fűzése, a tudásintenzív ágazatok, a tudományos-technológiai haladáson alapuló, digitális gazdaság előtérbe állításával, az oktatási rendszerek 21. századi igényekkel kompatibilis reformjával, az energetikai hálózatok (Törökország, a Kaukázus és a Közel-Kelet, valamint a keleti-földközi tengeri térség bevonásával) és a közlekedési hálózatok infrastruktúrájának kifejlesztésével. Energetikai, közlekedési, kutatási, turisztikai és egészségügyi területeken a meglévő szinergiák tökéletesebb kihasználása Romániával, Ukrajnával (egy körvonalazódó konszolidáció, békerendezés és kezdődő újjáépítés esetén várható), Bulgáriával, Törökországgal, Moldovával, Azerbajdzsánnal, Grúziával és Örményországgal. Nemzetközi lobbizás az osztrák és a brit félnél a román fekete-tengeri földgázkészletek kitermelésének mielőbbi beindítása érdekében, e projekthez való magyar kapcsolódás. Oroszországgal, Törökországgal és Azerbajdzsánnal az eddigi jó energetikai kereskedelmi és beruházási kapcsolatok fenntartása és továbbfejlesztése, további lehetőségek, beszerzési folyosók beazonosítása.

- Nemzetközi migrációs kockázat.

Kezelés: Szívós és kitartó törekvés e területen a számunkra elfogadható EU-s konszenzus kialakítására. Regionális összefogás a probléma által érintett szomszédos, valamint tágabb szomszédságunkhoz tartozó államokkal.

- A határokon áttérjedő környezetszennyezés, valamint a globális klímaváltozás tényleg jelentkező kockázatok.

Kezelés: Két- és többoldalú nemzetközi szerződéses rendszerek kialakítására való törekvés a szomszédos államokkal a lég- és vízszennyezés, illetve talajszennyezés megelőzése, elkerülése érdekében, illetve az ilyen környezeti katasztrófák bekövetkezése esetére az okozott károkért való helytállás és kártérítés minimális mechanizmusainak létrehozása. Magyar szerepvállalási készség a szomszédos országok területén való, adott, potenciális szennyezési források környezetbiztonságossá tételében való részvételben.

KKI 4:1**A Magyar Külügyi Intézet időszaki kiadványa**

Kiadó:

© Magyar Külügyi Intézet, 2024.

Szerkesztő:

SEREMET SÁNDOR – Magyar Külügyi Intézet

Szerzők:

BARABÁS TIBOR JÁNOS – vezető elemző, MKI

KRÁNITZ PÉTER PÁL – vezető kutató, MKI

SEREMET SÁNDOR – vezető kutató, kutatócsoport-koordinátor, MKI

SZILÁGYI MÁTYÁS – vezető kutató, MKI

Szöveggondozás: T-Kontakt Kft. | Tördelés: Lévárt Tamás

Illusztráció:

<https://depositphotos.com>

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerzők magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a Magyar Külügyi Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

Régebbi számaink elérhetőek a [MKI](#) honlapján.